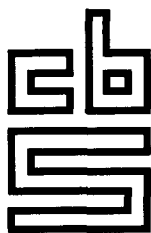

Rente

De rente-ontwikkeling laat vanaf eind 1990 een opmerkelijk verloop zien, zie figuur 1. Het officiële wisseldisconto is vanaf november 1990 in vier stappen met 1,5% verhoogd tot 8,5%. Dit is het hoogste tarief na februari 1982. De laatste verhoging dateert van december 1991. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de lange rente, was in 1991 betrekkelijk stabiel en bedroeg gemiddeld 8,8%. Van december 1991 op januari 1992 daalde de lange rente relatief fors tot gemiddeld 8,5%. In februari nam het rendement op staatsobligaties verder af tot gemiddeld 8,4%. Hiermee was de lange rente in februari 1992 lager dan het officiële wisseldisconto. Deze ongebruikelijke situatie deed zich voor het laatst in mei 1980 voor. De daggeldmarktrente, indicator voor de korte rente, was in januari gemiddeld

9,4% en in februari 9,5%. Hiermee bedroeg het écart tussen de korte en lange rente in de eerste twee maanden van dit jaar circa 1 procentpunt. Na juli 1980 is dit verschil niet meer zo groot geweest.

Koersindex

De CBS-koersindex voor aandelen, algemeen – indicator voor het koersniveau op de Amsterdamse effectenbeurs – bedroeg in februari van dit jaar 203 (ultimo 1983 = 100). Dit is het hoogste niveau na september 1989. De eerste negen maanden van 1989 werden gekenmerkt door onafgebroken stijgingen van de index, zie figuur 2. Deze bereikte in september van dat jaar een top. In de verdere loop van 1989 en 1990 stabiliseerde de koersindex zich op een wat lager niveau. Mede door de inval van Irak in Koeweit en de internationale reacties daarop, daalden de koersen in augustus 1990 fors. Het koersverloop in 1991 werd gekenmerkt door een sterke stijging in de eerste maanden en een lichte

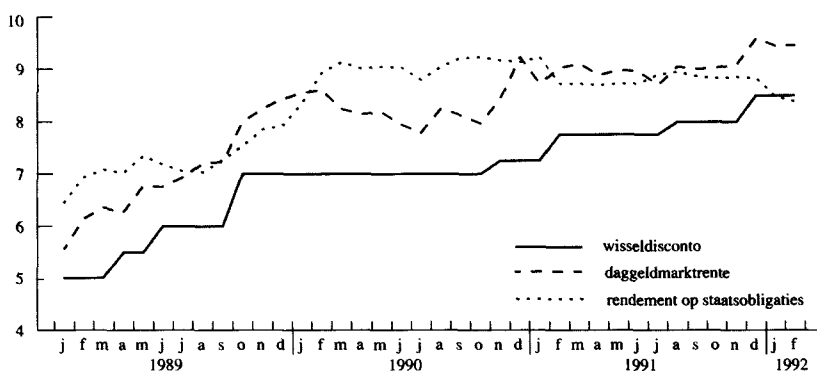
terugval in de laatste maanden (steeds vergeleken met de voorgaande maand). De cijfers voor januari en februari 1992 duiden op een herstel van de koersen.

Consumentenvertrouwen

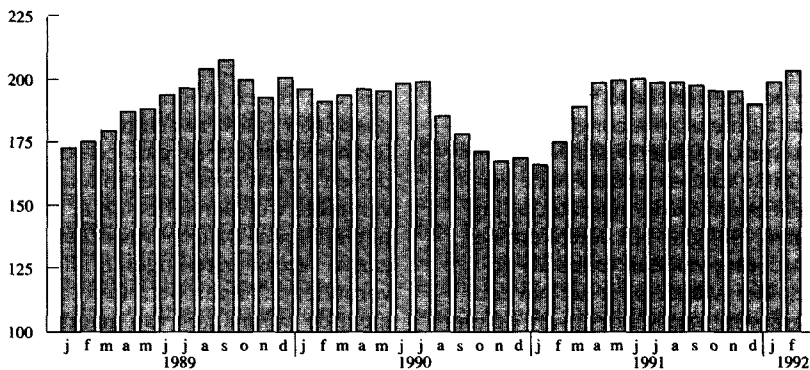
Het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie is in maart ten opzichte van februari iets minder negatief geworden. Op de vijf vragen van het Consumentenconjunctuuronderzoek die aan de indicator ten grondslag liggen, werden in maart 15% meer negatieve dan positieve

antwoorden gegeven. In februari was dit saldo 17%. Met uitzondering van het januari-cijfer is het oordeel in maart het minst negatieve van het afgelopen halfjaar. Een iets gunstiger oordeel van de consumenten in januari is overigens niet ongevoel. In de loop van 1991 viel de indicator van het consumentenvertrouwen terug naar een dieptepunt in oktober. Daarna trad een duidelijk herstel op dat met de meest recente cijfers aarzelend wordt voortgezet. Dit geldt zowel voor de totaalindicator als voor de deelindicatoren, zie figuur 3.

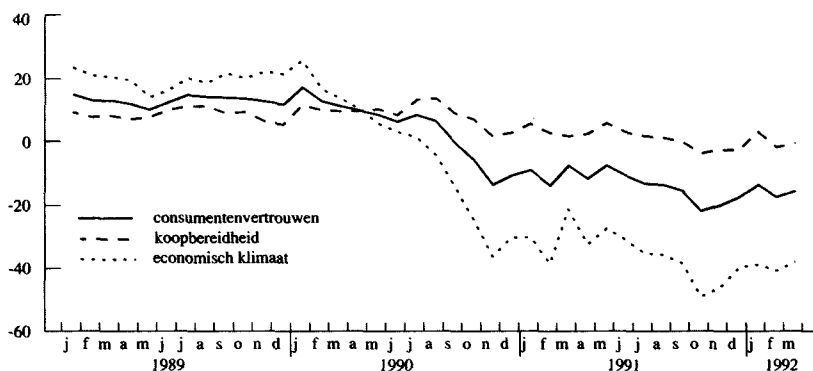
Figuur 1. Rente, maandcijfers in procenten

Figuur 2. Koersindex voor aandelen, algemeen, ultimo 1983 = 100

Figuur 3. Consumentenvertrouwen, saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal

Buitenland

Gezinsconsumptie

De consumptie door gezinnen laat in volume de laatste jaren voor Nederland, de Bondsrepubliek Duitsland (BRD) en Frankrijk een nagenoeg gelijke ontwikkeling zien (zie figuur 4). Van 1985 tot en met 1991 nam de consumptie vrij gelijkmatig toe met bijna 20%. De groei van de bestedingen door gezinnen in Nederland bleef met name in 1988 achter bij de twee andere landen, maar het verschil werd in de daarop volgende

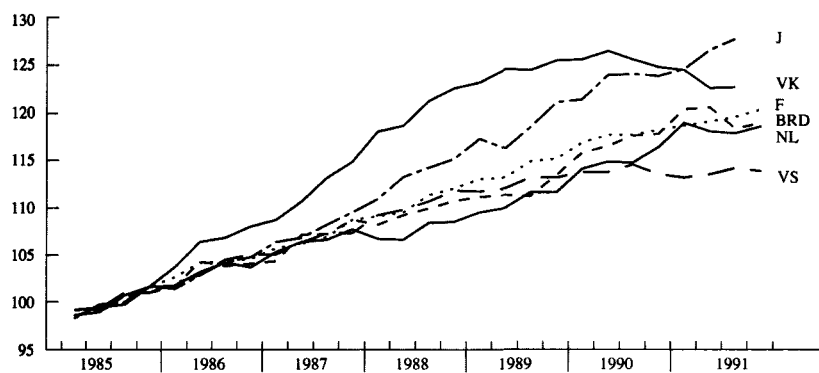
jaren weer ingelopen. In Japan en in het Verenigd Koninkrijk (VK) namen de consumptieve bestedingen in volume in de periode 1985-1991 sneller toe dan in de drie eerdergenoemde landen. In het VK groeide in de jaren 1986-1988 de consumptie fors (meer dan 5% per jaar). In 1989 nam het groeitempo af en in de laatste twee jaar deden zich in het VK zelfs consumptiedalingen voor. Over de gehele periode gezien was Japan de snelste groeier terwijl de consumptie in de Verenigde Staten (VS) de geringste stijging te zien gaf. Vooral in

het laatste anderhalf jaar stagneerde de groei van de consumptieve bestedingen in de VS.

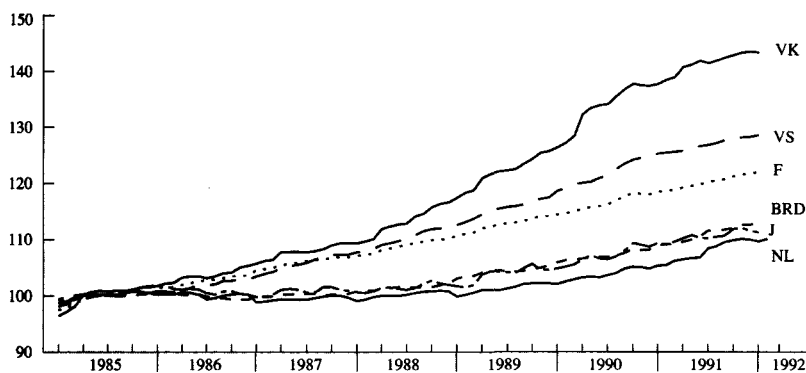
Prijzen gezinsconsumptie

In 1991 en de eerste maanden van 1992 stegen de prijzen van de gezinsconsumptie in Nederland, evenals in de BRD, relatief sterk, zowel ten opzichte van de voorgaande perioden als ten opzichte van het buitenland. Over een wat langere periode bezien ontstaat een ander beeld. Van de in de figuur 5 genoemde landen kende Nederland in de periode 1985-1991 de geringste stijging van de consumptieprijzen. In dit tijdvak nam het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie in ons land met 10% toe. In 1987 deden zich in Nederland zelfs prijsdalingen voor. Na ons land kenden Japan en de BRD de laagste inflatie. Voor Frankrijk was de prijsstijging ruim tweemaal zo groot als in Nederland. In de VS stegen de prijzen over de periode 1985-1991 met bijna 30%. Het VK kende in dit tijdvak van de genoemde landen veruit de hoogste inflatie. Van 1985 tot en met 1991 namen de prijzen met ruim 40% toe. De laatste maanden nemen in het VK de prijzen amper toe.

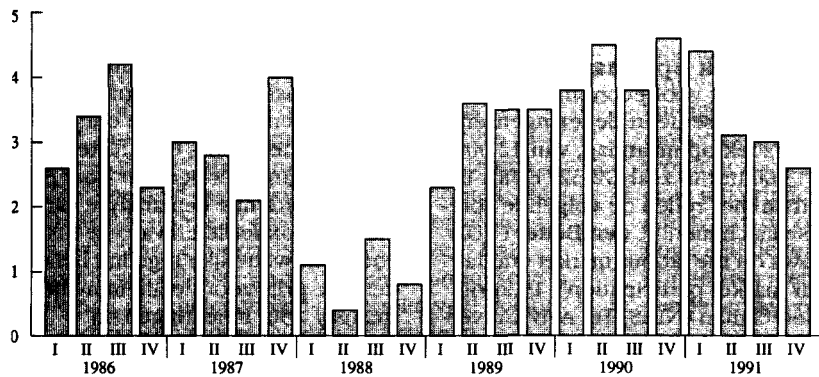
Figuur 4. Gezinsconsumptie, volume, seizoengecorrigeerd, 1985 = 100

Figuur 5. Prijsindexcijfers gezinsconsumptie, 1985 = 100

Figuur 6. Binnenlandse consumptie gezinnen, volume, procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar

Afnemende groei consumptie

De binnenlandse consumptieve bestedingen door gezinshuishoudingen in 1991 waren, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, 3,2% groter dan in het voorgaande jaar. Over 1990 bedroeg de groei 4,2%. De groei nam in de loop van 1991, vergeleken met de overeenkomstige kwartalen een jaar eerder, voortdurend af. In het eerste kwartaal van 1991 was de toename 4,4% en in het laatste kwartaal 2,6% (zie figuur 6).

De onderscheiden bestedingscategorieën lieten uiteenlopende ontwikkelingen zien. Het grootste volumeaccres deed zich, net als in de voorgaande twee jaren, voor bij de consumptie van duurzame goederen. De voor prijsveranderingen gecorrigeerde consumptie van overige goederen en diensten, veruit de grootste categorie, is in 1991 met 3,8% gestegen ten opzichte van 1990. Dit is voor deze categorie het hoogste groeicijfer van de afgelopen tien jaar.

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, nr. 3-92, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.